גמ' תנא קפץ העליון ולא קפץ התחתון [א] וכנגדו בגמל ניכר: **מתני'** על אלו מומין שוחטין את הבכור ופסולי המוקדשין נפדין עליהן: **גמ'** הא תו למה לי הא תנא ליה רישא על אלו מומין שוחטין את הבכור סיפא איצטריכא (א) פסולי המוקדשין נפדין עליהן הא נמי פשיטא מישחט שחטינן מיפרק מיבעיא אלא איידי דתנא שלשה הוסיף ואמרו לו לא שמענו (ב) [ב] את אלו וקתני ואתי דיחודאה וקא סתים לה בכולהו על אלו מומין שוחטין את הבכור ופסולי המוקדשין נפדין עליהן: **מתני'** (ג) ואלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה א חורור והמים שאין קבועין ב וחוטין [ד] הפנימיות שנפגמו [ה] אבל לא שנעקרו ג ובעל גרב ובעל יבלת ובעל חזזית [ו] ד זקן וחולה ה ומזוהם ו ושנעבדה (ד) בו עבירה ושהמית אדם ע"פ עד אחד או ע"פ הבעלים ז טומטום ואנדרוגינוס לא במקדש ולא במדינה [ח] (ר"ש) אומר אין לך מום גדול מזה וחכמים אומרים אינו בכור אלא נגזז ונעבד: **גמ'** וגרב לא והכתיב ח גרב באורייתא וחזזית לא והכתיב ילפת באורייתא [ט] ותניא גרב זה החרס ילפת זו חזזית המצרית ואמר ר"ל למה נקרא שמה ילפת שמלפפת והולכת עד יום המיתה בשלמא חזזית אחזזית לא קשיא כאן בחזזית המצרית כאן בחזזית דעלמא אלא גרב אגרב קשיא גרב אגרב נמי לא קשיא הא בלח הא ביבש לח איתסי יבש לא מיתסי ולח מיתסי והכתיב [2] יככה ה' בשחין מצרים [י] וגו' ומדכתיב ובחרס הרי גרב לח אמור [יא] וקאמר אשר לא תוכל להרפא אלא תלתא הוו דקרא יבש בין מבפנים בין מבחוץ דמתני' לח מבחוץ ומבפנים [יב] דמצרים יבש מבפנים ולח מבחוץ דכתיב [3] ויהי שחין [יג] (פורח אבעבועות) באדם: והזקן והחולה והמזוהם: מנהני מילי דתנו רבנן [4] מן הצאן ומן הכשבים [או] מן העזים [יד] פרט לזקן ולחולה ולמזוהם וצריכי דאי כתב רחמנא [טו] למעוטי זקן דלא הדר בריא אבל חולה דהדר בריא אימא לא [טז] ואי כתב למעוטי חולה דלאו אורחיה אבל זקן דהיינו אורחיה אימא לא ואי כתב רחמנא תרי למעוטי הני דכחישי אבל מזוהם דלא כחיש אימא לא ואי נמי למעוטי מזוהם משום דמאיס אבל הני דלא מאיסי אימא לא צריכי: ושנעבדה בו עבירה וכו': מנא הני מילי [יז] דת"ר [5] מן הבהמה להוציא ט רובע ונרבע מן הבקר להוציא את הנעבד מן הצאן להוציא את המוקצה ומן הצאן להוציא את הנוגח (ה) הני בני קטלא נינהו ע"פ עד אחד או ע"פ הבעלים י בשלמא טומטום במקדש לא דילמא נקבה היא במדינה לא דילמא זכר הוא ולית בה מומא אלא אנדרוגינוס בשלמא במקדש לא דלמא נקבה היא אלא במדינה כ נמי נהי דזכר הוא תעשה נקבות [יח] חריץ וישחוט (ו) עלה אמר אביי אמר קרא או חרוץ או שבור חרוץ דומיא דשבור מה שבור במקום עצם אף חרוץ במקום עצם רבא אמר בלא שבור נמי לא מצית אמרת חרוץ במקום בשר הוי מומא דאי סלקא דעתך [יט] הוי מומא כיון דאמר (ז) [כ] גרב זהו חרס מיחרץ חריץ דכתיב [6] ומראהו עמוק מן העור ל כמראה חמה העמוקה מן הצל וליכתב רחמנא חרוץ ולא בעי גרב [כא] ואמינא חרוץ דלא מאים הוי מומא גרב דמאים לא כל שכן כתב רחמנא גרב למימר דחרוץ במקום בשר לא הוי מומא: מ (רבי ישמעאל אומר אין לך מום גדול מזה): כאביי לא אמר חרוץ דומיא דשבור לא אמרינן כרבא נמי לא אמר דילמא [כב] היכא דלא מינכרא אבל היכא דמינכר (ח) מום רע קרינא ביה

בעי

גמ' קפץ העליון. (ט) קפץ קשר העליון היינו ארכובתו מקום חבור השוק והילך ולא קפץ התחתון סמוך לפרסות: **כנגדו בגמל ניכר.** שהגמל יש לו כנגד הארכובה (י) עצם בולט לחוץ לשון מורי בשחיטת חולין. ל"א שמעתי כגון שזנב גמל מגעת על אותו עקום: **וקתני ואתי דיחידאה.** משום דאמרן לעיל [מ.] לא שמענו (כ) כו' אלא את אלו הראשונים שמנה ביבנה והדר תנא ואתא במומין שאינם סתמא אלא יחידאי קאמרי להו כגון ר' חנינא בן אנטיגנוס ור' חנינא בן גמליאל וס"ד פליגי רבנן עלייהו להכי הדר וסתם אכולהו על אלו מומין שוחטין כו': **מתני' ובעל יבלת.** כדאוקימנא לעיל [מ:] (כו') בדאין בה עצם דאי איכא עצם הוא מום גמור (ל) ואין בה שער (ויש בה) בלבן של עין דאי בגופו תלמול בעלמא הוא: **גרב וחזזית** מיני שחין: **מזוהם.** מסריח: **ושנעבדה בו עבירה.** שנרבע: **או שהמית אדם ע"פ עד אחד.** שאין (מ) אלא עד אחד לא ברביעה ולא בנגיחה: **ע"פ עצמו.** שאין שם עד אלא בעלים אמרו דאי הוו ב' עדים בדבר הוי בסקילה (נ) אפילו בהנאה מיתסר: **וטומטום ואנדרוגינוס.** ספק זכר וקדשי ספק נקבה הן ולא קדשי: **אין לך מום גדול מזה.** אאנדרוגינוס קאי דמקום נקבות הוי כמום והוי כבכור בעל מום ונשחט במדינה ואסור בגיזה ועבודה: **וחכ"א אינו בכור.** דבריה בפני עצמה הוא ונגזז ונעבד: **גמ' וגרב לא.** הוי מום גמור: **והכתיב גרב באורייתא.** (ויקרא כב) גבי עורת או שבור דכתיב או גרב או ילפת: **והא חזזית לא.** מום גמור הוא והכתיב באורייתא: **זה חרס.** שחין שקשה כחרס: **חזזית המצרית.** שחין שהוכה על המצרים: **מלפפת.** דבוקה בו כדמתרגמינן (שמות לו) ויתכר ולפיף: **אלא תלתא גרב הוו דקרא.** גבי מומין דדרשינן ביה זה החרס יבש בפנים ומבחוץ: **דמצרים.** דהיינו האי בקללות ובגרב ובחרס יבש בפנים ולח מבחוץ וכיון דיבש מבפנים לא מיתסי ואי הוי בבכור הוי נמי מום גמור: **דמתני'.** לח מבפנים ולח בחוץ: **פורח.** היינו האי שנראה למעלה לדבר הבולט הוי פורח: **וכתיב אבעבועות.** דהיינו לשון נובע דמשמע מבחוץ היה לח: **מנא הני מילי.** דאין שוחטין אותו במקדש: **מן הצאן מן הכשבים.** קרא כתיב בויקרא ואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים או מן העזים וגו' דדרשינן מן הצאן ולא כל הצאן וכן כולהו: **נעבד.** שעשאוהו עבודת כוכבים: **מוקצה.** שהוקצה והופרש לצורך עבודת כוכבים: **נוגח.** את האדם ומת: **ופרכינן והני בני קטלא נינהו.** ארובע ונרבע ואנוגח קאי: ומשני כגון שאין שם אלא עד אחד כדבר או הבעלים עצמן הודו מעצמן דסוף אין נסקלין הבהמות דמודה בקנס פטור: **דילמא נקבה היא.** ומקריבה לשם בכור ואינו מקדישה והיא אינה קדושה בבכורה וקמייתי חולין בעזרה: **וישחט עליה.** דהא כתיב חרוץ באורייתא דכתיב (ויקרא כב) עורת או שבור או חרוץ: **כיון דאמר מר גרב זה החרס.** ודאי מיחרך חריך (ס) נגע הוא: **וכתיב.** בנגעים (שם יג) עמוק דהיינו שפל כמראה חמה שנראית עמוקה שפל מן הצל הילכך ליכתב חריץ דמשמע במקום בשר נמי הויא מום אף על גב דלא מאיס כגרב וכ"ש גרב: **דילמא.** נמי דייקינן דחרוץ במקום בשר לא הוי מומא היכא דלא מינכר חריץ כל כך כנקבות של בהמה:

לאו

[ה"ג גרב זה החרס. תימה אמאי לא קאמר מההיא גרב דבקללות של משנה תורה דכתיב בגרב ובחרס וההיא גרב לאו היינו חרס ומום קבוע הוא דכתיב ביה אשר לא תוכל להרפא וי"ל דמשמע דנקט הכא זו אף זו דגרב שהוא חרס יבש מבחוץ ומבפנים והוי מום ואפילו ילפת נמי שהוא לח מבחוץ ויבש מבפנים כדקאמרינן בסמוך הוי מום וגבי קללות נקיט זו אף זו שילקה בגרב ואפילו בחרס דקשה טפי: **אלא** תלתא הוו כו'. דקרא דגבי מומין דדרשינן ביה זה החרס יבש מבפנים ומבחוץ דמצרים לח מבחוץ ויבש מבפנים וכיון דיבש מבפנים לא מתסי ואם נתרפאו ממנו המצריים שמא מעשה נס היה ויש לתמוה הא שחין מצרים דנכתב ברישיה דקרא דקללות מאן ניהו דגרב וחרס שאין להם רפואה בההוא קרא כתיבי:

אלימא

מסורת הש"ס

א) [חולין עו.], ב) [לעיל מ:], ג) [עי' בתוס' זבחים נט: ד"ה הא], ד) קדושין סו. זבחים ע: מא., ה) [רבי ישמעאל], ו) ב"ק פ:, ז) [אבעבועות פורח], ח) [תמורה כח: ע"ש], ט) ב"ק מ: תמורה כח. נדה מא. זבחים פה:, י) צ"ל נמי, כ) [ב"ב פד. שבועות ו: חולין סג.], ל) [פיסקא זאת שייך לאחר מינה קרינא ביה], מ) פי' שמעתי כנגדו כאצל גמל ניכר כגון וכו' וכן גורס רש"א ולי"ק, נ) צ"ל ישנה, ס) צ"ק בשם פי' דפוס באסיליאה.

◆

תורה אור השלם

1. עִוֶּרֶת אוֹ שָׁבוּר אוֹ חָרוּץ אוֹ יַבֶּלֶת אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת לֹא תַקְרִיבוּ אֵלֶּה לַיְיָ וְאִשֶּׁה לֹא תִתְּנוּ מֵהֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לַיְיָ: ויקרא כב כב
2. יַכְּכָה יְיָ בִּשְׁחִין מִצְרַיִם וּבַטְּחֹרִים וּבַגָּרָב וּבֶחָרֶס אֲשֶׁר לֹא תוּכַל לְהֵרָפֵא: דברים כח כז
3. וַיִּקְחוּ אֶת פִּיחַ הַכִּבְשָׁן וַיַּעַמְדוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיִּזְרֹק אֹתוֹ מֹשֶׁה הַשָּׁמָיְמָה וַיְהִי שְׁחִין אֲבַעְבֻּעֹת פֹּרֵחַ בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה: שמות ט י
4. וְאִם מִן הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ מִן הַכְּשָׂבִים אוֹ מִן הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ: ויקרא א י
5. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי יַקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן לַיְיָ מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן תַּקְרִיבוּ אֶת קָרְבַּנְכֶם: ויקרא א ב
6. וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע וְהִנֵּה מַרְאֵהוּ עָמֹק מִן הָעוֹר וּבוֹ שֵׂעָר צָהֹב דָּק וְטִמֵּא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נֶתֶק הוּא צָרַעַת הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקָן הוּא: ויקרא יג ל

◆

מוסף רש"י

לא במקדש. דנפסל מן המזבח, **ולא במדינה.** דליט מום גמור לישחט עליו בחוץ (לעיל מ.). **או ע"פ הבעלים.** דסול שהמית על פי הבעלים איפטר ליה מסקילה, דמודה בקנס פטור (זבחים עא.). **ולמזוהם.** שמוציא זיעה ומסריח (תמורה כח:). **מן הבהמה.** אדם כי יקריב מכם מן הבהמה, ולא כל בהמה (נדה מא.) מן הבהמה משמע ולא כל הבהמה (תמורה כח.) מתקנת בהמות ולא סילן (ב"ק מ:). **להוציא רובע ונרבע.** ע"פ עד אחד או ע"פ הבעלים, שלא נסקל, דפסול לגבי מזבח (שם). **הנעבד.** שעשאו ע"ז והשתחוה לו (שם). **המוקצה.** שיחדו להקריב לע"ז (שם). **הנוגח.** שהמית את האדם ע"פ עד אחד או ע"פ בעלים תפטר מן הסקילה (שם) דמודה בקנס פטור, הלכך להדיוט שרי ולגבוה אסור, אבל על פי שני עדים בסקילה הוא ולהדיוט נמי אסור (נדה מא.). **כמראה חמה העמוקה מן הצל.** חמה אצל צל נראית עמוקה, וכן כל לבן ושחור כשהן סמוכין נראה הלבן עמוק, כן נראית לגבה היא (חולין מו.).

עין משפט נר מצוה

נה א מיי' פ"ו מהלכות ביאת מקדש הל' ה [ופ"ב מהל' איסורי מזבח הלכה ז] טור י"ד סימן שט:
נו ב מיי' פ"ב מהלכות איסורי מזבח הל' ג [טור י"ד סימן שט]:
נז ג מיי' פ"ו מהלכות ביאת מקדש הל' י:
נח ד מיי' שם הלכה יג:
נט ה מיי' שם הלכה יג:
ס ו מיי' פ"ד מהלכות איסורי מזבח הל' ג:
סא ז מיי' פ"ג שם הל' ג:
סב ח מיי' שם הל' ו [ופ"ד הלכה ח]:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' סיפא איצטריכא ליה פסולי: (ב) שם לא שמענו אלא את אלו: (ג) שם במשנה אלו שאין כצ"ל ואות ו' נמחק: (ד) שם ושנעבדה בה עבירה ושהמית את האדם (על פי עד אחד או ע"פ הבעלים) תא"מ וב"ב ס"א אין זה וסכי מוכח בגמ' דלא"ג ליה במתני': (ה) שם והני בני קטלא וכו' ע"פ הבעלים וטומטום ואנדרוגינוס כו' בשלמא טומטום: (ו) שם וישחוט עליה אמר אביי אמר קרא או שבור או חרוץ חרוץ דומיא: (ז) שם כיון דאמר מר גרב זה החרס מיחרך חריך וכתיב ומראהו: (ח) שם מום רע קרינא ביה. נ"ב ע"ל דף לו ריש ע"ב: (ט) רש"י ד"ה קפץ העליון קשר כצ"ל ותיבת קפץ נמחק: (י) ד"ה כנגדו וכו' הארכובה העליונה זו עצם וכו' ל"א שמעתי כנגדו בגמל שזנב גמל מגעת: (כ) ד"ה וקתני וכו' לא שמענו אלא כצ"ל ותיבת כו' נמחק: (ל) ד"ה ובעל יבלת וכו' מום גמור ואי אית בה שיער ויש בה בלבן של עין נמי הוי כמום דאי בגופו: (מ) ד"ה או שהמית וכו' שאין שם אלא: (נ) ד"ה ע"פ עצמו וכו' ואפילו: (ס) ד"ה כיון וכו' ונגע הוא:

◆

רבינו גרשום

והיינו קפץ העליון פרק העליון: וכנגדו בגמל ניכר. ערקוב שלו לפי שהוא עב הרבה: קא סתים לן בכולה. דאהני נמי דיחידאי מתני להו שוחטין את הבכור: והמזוהם. שזיעתו סרוחה: שמלפפתו. שאוחזתו: חזזית בעלמא אין שוחטין. דקרא דלא מיתסי היינו יבש בין מבפנים ובין מבחוץ. ודמצרים לח מבחוץ ויבש מבפנים והאי נמי לא מיתסי. ודמתני' לח בין מבפנים בין מבחוץ ומיתסי: פרט לזקן הרבה. אפילו בלא מום דפסולה להקרבה: מוקצה. לצורך ע"ז: בני קטלא נינהו. רובע ונרבע ונוגח: דלית בה אלא עד אחד או בעלים דלא קטלינן אפומייהו: ר' ישמעאל אומר אין מום גדול מזה. כטומטום ואנדרוגינוס ונשחט במדינה וחכ"א אינו בכור אלא נגזז ונעבד דטומטום ואנדרוגינוס לא קדשי בבכורה: נקבות שלו חרוץ. וחרוץ מום דאורייתא הוי: אף חרוץ דנקבות במקום בשר הוי: כמראה חמה. שנראית עמוקה מן הצל אף גרב נמי

א) חרוץ דחרס משמע חרוץ. להכי כתב רחמנא גרב למימרא דגרב לא משום חרוץ פסול דגרב הוי במקום בשר. וחרוץ במקום בשר לא הוי מומא אלא במקום עצם: אין מום גדול מזה דאי זכר הוא הוי נקבות שלו חרוץ: דלא סבר ליה כאביי דאמר חרוץ דומיא דשבור לא אמרינן אלא דאפילו במקום בשר הוי חרוץ. וכרבא לא אמר דהכא חרוץ דנקבות אף על גב דבמקום בשר הוי כיון דמינכר הוי מומא:

א) אולי צ"ל אף גרב דהיינו חרס נמי הוי חרוץ [illegible]

שיטה מקובצת

א) שמענו אלא את אלו: ב) וחוטין עי' תוס' ל"ז ע"ב: ג) שנפגמו ושנעקרו ובעל גרב והשאר נמחק: ד) זקן (מנחות דף פה): ה) באורייתא דתניא גרב: ו) מצרים ובטחורים ובגרב ובחרס תי' וגר' נמחק: ז) וכתיב אשר לא תוכל להרפא אלא תלתא גווני הוי דקרא יבש בין מבפנים בין מבחוץ [illegible] יג) דאמר מר גרב: [illegible]

אמינא חרוץ כו' כל שכן להכי כתב: טו) דילמא ה"מ היכא: טז) אחד ברביעה ובנגיחה הסי"ד: יז) וכר הא: יח) האי דכתיב בקללות ובגרב: כ) ד"ה דמתני' כו' נמחק מכאן ושייך אחר ד"ה וכתיב: כא) היינו מה שנראה קרא: כב) וגר' ודרשינן מן (לצורך הקרבה) [הצאן וכו']: כג) דילמא הני מילי דדייקינן: [illegible] כז) מאי ניהו: